

LBRIS

We know
books

Crisula Ștefănescu

INTERVIURI
LA
RADIO EUROPA LIBERĂ

SUMAR

Cuvânt înainte	5
Condiția intelectualului	
De vorbă cu Corneliu Coposu și Nicolae Stroescu-Stînișoară.....	9
Ieșirea din criza morală	
Interviu cu Corneliu Coposu.....	21
Intelectualul ca figură publică	
Interviu cu Ana Blandiana.....	31
Nicăieri nu este mai apreciată libertatea decât acolo unde este refuzată	
Convorbiri confidențiale cu Augustin Buzura .	46
Imagini mai puternice decât cuvintele	
Interviu cu graficianul Marcel Chirnoagă	66
Setea de putere, unul din marile rele ale omenirii	
Interviu cu graficianul Marcel Chirnoagă	76
Comunismul nu se termină peste noapte	
Interviu cu Ileana și Romulus Vulpescu.....	85
Cu Harald Siegmund despre vinovăția fără vină a cuvântului	
Cuvântul ca pericol și expunere la pericol. O restituire document.....	94

**Teatrul este ceva ce ține de viață,
de misterul celulei vii**

De vorbă cu regizorul Silviu Purcărete..... 105

**Valoarea unui spectacol este dincolo de
calitățile lui estetice numerabile**

Interviu cu regizorul Silviu Purcărete 131

**În dialog cu Occidentul să nu uităm
nicio clipă care ne sunt rădăcinile**

Interviu cu ambasadorul României
la UNESCO, Dan Hăulică 140

**Intelectualul, componenta cea mai
generoasă a unei societăți**

Interviu cu Elena Siupiur..... 153

Cred în primul rând în operă

Interviu cu Mircea Horia Simionescu 162

**România a fost totdeauna orientată
spre Occident**

Interviuri cu Alexandru Ciorănescu 176

Integrare europeană 177

Vintilă Horia și premiul Goncourt 184

Alexandru Ciorănescu: activitatea literară ... 191

Traducerea ca fenomen cultural..... 201

Notă biobibliografică 217

CONDIȚIA INTELECTUALULUI

De vorbă cu Corneliu COPOSU și
Nicolae STROESCU-STÎNIȘOARĂ

Prin februarie 1993, invitată fiind să vin pentru câteva momente în biroul lui Nicolae Stroescu-Stînișoară, directorului *Europei Libere* în acel moment, l-am găsit așezat într-un fotoliu pe Corneliu Coposu, Președintele Partidului Național Țărănesc Creștin Democrat. După prezentările de rigoare, am stat puțin de vorbă și Nicolae Stroescu a propus un dialog în trei pe tema relației dintre intelectuali și politică. În drumul spre studio, Corneliu Coposu ne-a vorbit despre dialogurile sale cu Arachelian, care fuseseră înregistrate fără știința sa, ceea ce nu-l deranja, ne-a spus, deoarece neștiindu-se imprimat vorbise chiar mai liber; ceea ce lăsa să se înțeleagă că avea ceva emoții, ca mai toți cei care treceau pagul *Europei Libere*.

Corneliu Coposu era un bărbat cu prestanță, cu vorba moale, având încă tărăgăneala ardelească, dar se vedea imediat că era obișnuit să povestească și să vorbească în public. Aparținea în mod vădit elitei noastre politice și intelectuale; avea un farmec deosebit și o extraordinară ușurință în a se exprima, ușurința oamenilor politici cu experiență. Am observat atunci, precum și pe parcursul întâlnirilor următoare, predilecția sa

pentru anumite expresii: holocaustul comunist, pârghiile de putere sau complexul relei credințe, pe care-l instaurase comunismul și care a dus la dedublarea personalității, la scindarea ei, ceea ce afectase, după părerea domniei sale, cel puțin două generații – repetarea lor insistentă avea scopul clar de a le fixa în mintea auditoriului.

Ne-am întâlnit, după acel prim dialog, de mai multe ori, atât la radio, în studio, unde am mai făcut un interviu, cât și în cantina radioului, unde în pauza de prânz ne adunam aproape toți cei din redacție în jurul unei mese mai mari, prilej de a sta de vorbă și cu oaspeții noștri. Ne-am văzut și în privat, acasă la Galatea Ciorănescu, la Mircea Carp, la Pavel Chihăia, la Radu Maier etc. A fost un privilegiu să-l cunosc și cred că este de datoria celor care au avut ocazia să stea de vorbă cu Corneliu Coposu să ofere celor care nu l-au cunoscut tot ceea ce poate întregi imaginea omului politic. Acestei datorii îi răspunde și publicarea interviurilor de față, difuzate mai întâi în cadrul emisiunii *Controverse-Confluențe Est-Vest* a postului de radio *Europa Liberă* din München și publicate ulterior și în reviste.

*

Crisula Ștefănescu: *Îi avem ca invitați în studioul nostru din München pe Corneliu Coposu, Președintele Partidului Național Țărănesc Creștin Democrat, și pe Nicolae Stroeșcu-Stînișoară, directorul Departamentului Românesc al Europei Libere. Dorim să supunem atenției dumneavoastră câteva*

dintre problemele cu care se confruntă în prezent intelectualitatea din țară, una dintre ele fiind generată de atitudinea intelectualului față de politică, atitudine care interesează în cel mai înalt grad nu numai pe omul politic, dar și societatea în general.

Două teze par să se contureze, cu susținători și adversari la fel de aprigi: cea potrivit căreia intelectualul ar trebui să se implice activ în politică și, cea de-a doua, care susține că intelectualul ar face bine să rămână într-o atitudine critică, departe de orice partid politic. În acest din urmă caz, intelectualul ar trebui, deci, să-și limiteze rolul la a semnală răul, la a spune adevărul incomod pentru putere și atât. Care este opinia dumneavoastră?

Corneliu Coposu: Opinia mea este că intelectualii au obligația morală să se integreze în politică. Imediat după revoluție s-a vehiculat în presa românească, în special în revistele de cultură, ideea unei abțineri a intelectualilor de la încadrarea în partidele politice, de la colorarea lor politică, cu justificarea că intelectualul trebuie să-și păstreze obiectivitatea pentru a sesiza anumite inadvertențe ale lumii politice, pentru a servi ca un fel de cenzor față de unele manifestări care ar putea fi, bineînțeles, criticabile și că poziția lui ar fi justificată de această imparțialitate, de această echidistanță față de partidele politice.

C.Ș. *Vi se pare corectă această poziție?*

C.C. Cred că a fost o gravă eroare de la început, eroare care a dat rezultatele nocive pe care le sesizăm în zilele noastre. După revoluție, odată cu constituirea partidelor politice, supraviețuitorii holocaust-ului comunist au contribuit la resuscitarea curentelor de opinie și a doctrinelor politice. Și s-au adresat opiniei publice românești, care era complet dezinformată, ruptă de realitățile istorice, ruptă de adevărata societate civilizată a Europei. În condițiile acestea, conducătorii partidelor politice care au considerat că au obligația morală să înceapă restructurarea concepției politice românești prin reînființarea sau re-legalizarea partidelor politice nu au avut la îndemână decât oameni lipsiți de experiență, oameni care în timpul celor 45 de ani de comunism pierduseră legătura cu atitudinea civică obligatorie a unui intelectual. În acel moment, intelectualii ar fi fost obligați ca, fără nicio reticență, să se încadreze în partidele politice, ridicând nivelul intelectual al dezbaterilor din cadrul acestor partide, pentru că nu se poate concepe o societate democratică fără o concepție multipartinică, fără o dezbateră de idei. Din dezbateră ideilor și a doctrinelor politice trebuie să rezulte soluția optimă pentru societate, în speță pentru societatea românească. Abținerea intelectualilor de marcă de la încadrarea în partidele politice a fost o greșeală. Ori, greșeala aceasta și-a arătat roadele acum, în zilele noastre, când, cu drept cuvânt, se pot face afirmații critice asupra nivelului intelectual al componentei conducerii partidelor care s-au înființat; nu vorbesc de toate partidele –

deși cele mai multe au fost partide fantomă, înființate *pro causa*, pentru a produce diversivune – ci vorbesc de partidele autentice, cele care au avut o ideologie și care au avut un obiectiv precis – viitorul țării românești – și care, prin această expectativă a intelectualilor, s-au văzut lipsite de contribuția benefică a oamenilor cu o gândire clară, a oamenilor cu o personalitate rotundă, care puteau determina ridicarea nivelului de gândire și, în același timp, și o întărire a forțelor politice.

C.Ș. Domnule Nicolae Stroescu, ați avea ceva de adăugat?

Nicolae Stroescu-Stînișoară: Aproape că n-aș avea de adăugat nimic la ceea ce a spus domnul Corneliu Coposu, cel mult aș observa că înșiși acei intelectuali care visează la o detașare de activitățile politice ar fi trebuit, în momentul politic în care ne găsim, să se gândească la faptul că, pentru a putea câștiga dreptul ca la un moment dat să se detașeze mai mult de politică, este nevoie ca mai întâi să se creeze o societate în care libertatea culturală să fie garantată, pe lângă toate celelalte.

C.C. Se afirmă despre anumite persoane că nu fac politică. Nu este adevărat. În țara românească toată lumea face politică, începând cu elevii din clasa a V-a de liceu și până la moșnegi, toți sunt implicați în politică. La noi se confundă însă noțiunea de a nu face politică cu noțiunea de a nu

face parte dintr-un partid. Nu trebuie să faci parte dintr-un partid ca să faci politică. Dovadă că fac politică sindicatele, asociațiile civice. Toate societățile fac o anumită politică. Nu se poate să nu faci politică. E o datorie cetățenească a fiecărui om conștient. Eu, când am vorbit despre obligația intelectualilor de a se integra în politică, am înțeles nu numai de a face politică, ci de a face politică în cadrul unui partid, sprijinind cu inteligența, cu experiența ori cu inițiativa lor promovarea unor idei benefice pentru societatea în care trăim.

C.Ș. Un aspect asupra căruia aș vrea să ne oprim în minutele următoare este acela al unei anumite atitudini a intelectualului, în calitate de om politic, față de lupta pentru putere. Am fost de multe ori contrariată de afirmațiile unor intelectuali angajați în lupta politică, intrați în arena politică și care, deși candidează pentru funcții politice, susțin că nu sunt atrași de putere, că nu iubesc puterea. Nu credeți că este neproductiv pentru un candidat și frustrant pentru electorat să audă asemenea afirmații?

C.C. Poate că da. S-a pornit de la un adagiu pe care marele La Rochefoucauld l-a lansat pe piața ideilor, ca să spun așa, că trebuie să faci politică cei care nu iubesc puterea, pentru ca ei vor fi obiectivi, vor fi dezinteresați și vor depune tot efortul, în mod altruist, pentru semenii lor. Sigur că este o greșeală. Pentru că rostul partidelor politice este ca prin stăpânirea pârghiilor de

putere să-și pună în aplicare doctrina în care cred, doctrina pe care o cred, fără îndoială superioară celorlalte cu care intră în concurență. Dovadă că au adoptat-o și o servesc. Prin urmare, pentru a pune în aplicare, în interesul țării, această doctrină, în care respectivii intelectuali cred, este nevoie să controleze pârghiile de putere. Pot să vin cu un exemplu. Cu ocazia constituirii Guvernului Văcăroiu s-a oferit Convenției Democratice și partidelor componente ale acestei convenții o colaborare la guvern, fără să li se ofere însă pârghiile de putere. Adică li s-a oferit o figurație, ocuparea, cu anumite avantaje materiale, fără îndoială, a unor scaune de putere, fără a dispune însă de posibilitatea de a-și pune în aplicare un program. În aceste condiții nu se poate accepta nicio funcție publică. Funcția publică trebuie să fie însoțită de posibilitatea de a-ți pune în aplicare doctrina pentru care militezi și despre care crezi în mod sincer că este optimă pentru progresul societății în care trăiești.

N.S.S. Aș adăuga că, probabil, o parte din prejudecățile împotriva a ceea ce se numește putere, dorința de putere, voința de putere, în societatea actuală românească, se datorește faptului că decenii de-a rândul puterea a fost aplicată fără scrupule morale.

C.C. Aici poate că ar fi bine de precizat că tocmai deținătorii de putere fără temei – adică acei oameni nereprezentativi care dețin pârghiile de

putere – din motive de ordin populist și demagogic, i-au acuzat pe adversarii lor că sunt vânători de putere. Să presupunem prin absurd ca ar fi valabilă această acuzație. Dar cum vine un om care deține puterea să-l acuze pe celălalt care îi contestă calitățile necesare pentru a administra de pe scaunul puterii un program, o soluție eficientă pentru societate? Sigur că e povestea cu „Spune-i, nene, gușată”, ca să nu-i spună el. În loc să accepte învinovățirea că de dragul puterii au compromis imaginea României, vin și spun: „Păi, ăștia vânează puterea, pe care noi nu vrem s-o dăm din mână!”

C.Ș. Se face, în ultima vreme, o diferențiere între intelectualitatea formată în perioada interbelică și cea formată în perioada comunistă. Mi se pare un subiect destul de delicat, cel al unei ierarhizări a intelectualității, ierarhizare merită și ea, după părerea mea, să stârnească nemulțumiri și disensiuni într-o lume și așa destul de frământată.

C.C. Eu mi-aș permite să mai adaug încă o categorie de intelectuali, intelectualitatea tânără, care nu a fost infestată de ideile comuniste. Fără îndoială că există o deosebire palpabilă între intelectualitatea care a fost educată și care a trăit într-un regim normal de democrație, care a beneficiat de instituții democratice autentice, și între intelectualitatea care prin forța împrejurărilor a trebuit să-și completeze educația, să trăiască și să-și exercite profesiunea într-un regim de dicta-

tură. Eu aş face constatarea că aceasta intelectualitate a fost serios marcată de opresiunea comunistă, mai cu seamă de complexul relei-credințe. Pentru că dictatura comunistă a inventat ceea ce societatea românească nu a cunoscut în trecut, complexul relei-credințe, dedublarea personalității. Aceasta dedublare, care a fost operată încă pe copii, a continuat pe tinerii care învățau la școli și a culminat pe oamenii realizați care au ocupat funcții publice. Una gândea omul și alta trebuia să vorbească. Într-un fel vorbea acasă, altfel la birou sau în societatea în care se învârtea. Practicarea îndelungată a acestui complex al relei-credințe a lăsat, desigur, urme. Din fericire, după revoluție, intelectualitatea românească – și din antagonismul lesne de înțeles față de regimul comunist – a căutat să se debaraseze de acest complex al relei-credințe. În ceea ce privește calitatea de intelectual, nu văd nicio deosebire între intelectualii pregătiți la școlile, să le zicem, burgheze și cei pregătiți la școlile comuniste, pentru că și într-o parte și în alta au existat oameni cu râvnă de carte, oameni dornici să se informeze și care au avut posibilitatea, chiar în condițiile grele ale regimului comunist, să-și completeze informația – sigur că nu cu ușurința cu care se putea face la început – și să-și definitiveze, să-și rotunjească personalitatea și caracterul. Din acest punct de vedere, cred că speculațiile unui conflict de generații între intelectualitatea, să-i zicem, ante- sau inter-belică și intelectualitatea care s-a format în regimul comunist, cred că este netemeinică.

C.Ș. O ultimă întrebare. Care ar fi, după părerea dumneavoastră, domnule Corneliu Coposu, calitățile unui om politic?

C.C. Aici s-ar putea să fiu subiectiv. Lucru pe care a trebuit să-l constat chiar în discuțiile și în analizele pe care le-am făcut cu cunoscuți de-ai mei. După opinia mea, care s-ar putea să fie subiectivă, un om politic trebuie să fie constant, ferm, onest, foarte muncitor și să fie incapabil de a face tranzacții cu principiile. Sigur că trebuie să dispună de o oarecare abilitate în susținerea principiilor pentru care militează. Fără îndoială că trebuie să aibă o mare dragoste de oameni, adică posibilitatea de a și-i apropia în mod sincer și capacitatea de a le asculta toate păsurile și nevoile și de a intra în rolul fiecărui om interpretând și punând la suflet necazul lui.

Calitățile de căpetenie pe care le-aș cere eu unui om politic sunt, repet, pot să fiu subiectiv, fermitate în concepții și refuzul de a tranzacționa principii. Eu cred că dacă aceste două calități sunt întrunite, omul politic respectiv are vocația de a dobândi încrederea și chiar afecțiunea celor din jurul lui. Aici trebuie să menționez că fac o distincție netă între omul politic și politician. Dacă m-ați fi întrebat care sunt calitățile unui politician, răspunsul ar fi fost cu totul altul.

N.S.S. Mă voi referi și eu tot la omul politic, nu la politician. Bineînțeles că discuția ar putea să dureze mult. Sugestiile domnului Corneliu Coposu

sunt foarte bogate în posibilități de a discuta și a găsi cercuri concentrice din ce în ce mai largi pe aceeași problemă. La prima vedere, aș zice că, pentru mine, omul politic trebuie să pună interesele generale mai presus de ale sale, interesele țării mai presus decât ale propriului partid. Trebuie să fie un om cu o anumită statornicie de caracter și, în același timp, un om de curaj, trebuie să fie mlădios în acțiune, dar nestrămutat în principii.

C.Ș. Domnule Corneliu Coposu, domnule Nicolae Stroescu, vă mulțumesc.

Interviul a fost difuzat în cadrul emisiunii *Controverse-Confluențe Est-Vest*, a postului de radio *Europa Liberă*, München, la 18 februarie 1993 și publicat în *România literară* nr. 47, 25 noiembrie - 5 decembrie 1995, pag. 3.